

Gašper Malej
Sozvočje lepote in reda

Meta Kušar: MADEIRA
 Založba Ganeš, Ljubljana 1993

Nenavadne želje po eksotičnih potovanjih in divjih, razbrzdanih doživetjih nemara oživijo v domišljiji Bralca (ali Bralke, seveda), ki se sredi vročega poletnega dne znajde v knjigarni in nenadoma zagleda pred očmi živordečo, zlato uokvirjeno platnico z drobno reprodukcijo razkošne slike in naslovom, ki v njem za trenutek znova prebudi že ugaslo upanje, da "južni otok je". Nemalo je presenečen, ko odpre knjigo in ga v njej čaka pisemce, v katerem prijazna gospa z imenom avtorice nagovori svoje drage neznane prijatelje in jih prosi, naj si vzamejo čas in stopijo na čudno pot, sledeč pesmi, ki "odpira stara vrata v svet". Zakaj? Preprosto zato, "ker ni vseeno".

Potrpežljivi in metodični Bralec, vajen vsakovrstnih, z logiko postmodernizma utemeljenih potegavščin različnih pisateljev in pisateljčkov, je sprva nezaupljiv, kar lahko povsem razumemo. V upanju, da bo iz prenikavega diskurza Kritikov razbral, kako ravnati s to poezijo, odpre svojo priljubljeno literarno revijo. A je znova presenečen, ko ugotovi, da ocena ruši njegov horizont pričakovanja: skrivnostni pisec – kritik (!?) – namreč omenja nekakšno platnico, pisemce in zmedenega bralca, ki v roke vzame svojo priljubljeno literarno revijo, da bi razumel, a mu je vse manj jasno, še zlasti tedaj, ko nenadoma v njegovo zgodbo vdre povsem tuj glas, ki ga s skrivnostno močjo prisili, da se iz Bralca v hipu spremeni v Zapisovalca:

Pesniško zbirko *Madeira* sestavljajo štirje daljši cikli (*Lončki in pladnji*,

D.I.O., Čas se drenja); zunanjestilno deluje nenavadno celovito in zaokroženo, četudi ob prvem branju nemara ne zaznamo nevidne rdeče niti, ki se plete skozi tekst. Nato postanemo pozorni na nekatere bistvene točke, "ključne verze", saj ti potrjujejo našo slutnjo, da je *Madeira* pravzaprav lirski zapis o dolgem (nemara celo neskončnem, saj gre vendarle za "življenje") potovanju duše, ki je v prvi pesmi navidezno poetična in "scefrana", na koncu pa se preobrazi v čudovit, okusen sadež sredi drugih sadežev: "Moja duša je mango na Piazza della Frutta." (Gre res za prelepi trg v italijanski Padovi?) Med branjem dihamo, spoznavamo, čutimo in verjamemo, nazadnje smo polni nenavadne, skoraj mistične skrivnosti, ki jo ubeseduje (nam nerazumljivi) stavek SABBE SATTA BHAVANTU SUKHITATTA, katerega lepota je ravno v evociranju neznanega in neizrekljivega. Na poti, ki pelje do skrivnosti in je seveda pogosto cikcakasta, ni pravega vodnika: če se za spremembo enkrat naslonimo na intuicijo, lahko prisluškujemo "modernistično" (zaradi asociativnega nizanja "vtisov", ki spominja na nekakšen notranji monolog, pa tudi zaradi fluidnosti, svojevrstnega "pretakanja" med različnimi tipi lirskega subjekta) ubranim, a hkrati pogosto aforistično zgoščenim fragmentom, ki se nikakor ne izogibajo paradoksalnosti ("Če ne smem biti taka, kot sem, / tudi ne smem biti taka, kot nisem."), a so nemara zato še bolj življenjski, saj "narekujejo tudi tisti, / ki nikoli ne pišejo / in za njimi diši po poeziji."

Ustvarjanje, v katerem se motivni drobci iz vseh plasti življenja zlivajo v poetično govorico, spominja kdaj pa kdaj na pesniško avanturo Tomaža Šalamuna, četudi je njegova poezije veliko bolj eruptivna, polna živahne "besedne alkimije" oziroma "skritih permutacij v zvočnem in pomenskem materialu" (kot bi nemara rekla Tea Štoka). Pisava Kušarjeve je prej reflektivna, celo meditativna, vendar občutljiva takó za drobne tresljaje znotraj univerzuma "lončkov in pladnjev" kot tudi za "usodnejše" (vrednostna hierarhija znotraj tega sveta seveda ne more funkcionirati) premike; lirski subjekt namreč znova "problematizira" relacije v razmerju dom-tujina, kar potrjuje misel, da je zbirka strukturirana na način potovanja. Da je to razmerje velikega pomena za poezijo Kušarjeve, lahko sklepamo iz nekoliko natančnejšega opazovanja motivnih drobcev: na eni strani imamo namreč množico eksotičnih predmetov, stvari in zemljepisnih imen (kitajski glavnik, malaga, tirkiz, Ptolomejeva mapa, Rialto itd.), na drugi pa reči, ki asociirajo na domačnost in toplino "rodnih krajev" (krožnik s kolački, sol, kruh, Trnovo, sedmo triglavsko jezero); lirski subjekt zlasti v zadnjem ciklu "dokončno" preseže napetost in trenje med obema členoma

razmerja (nasploh se zdi, kot da je njegova miselna podstat čedalje bogatejša, vedno bližja širini obzorja starih modrecev, ki so najgloblja spoznanja odkrivali ravno v drobnih, preprostih stvareh) in ustvari sintezo, harmonično ravnotežje med domom in svetom, kar je zlasti natančno ubesedeno v predzadnji pesmi zbirke: "Zvonove na gori bomo poslušali. / Široko, kruto slovansko dušo / bom zamenjala z mehko in južno. / Počasna sem in začarana." Ravno zaradi senzibilnosti miselnega iskanja, ki se diskretno, a vendar živahno (pesem ni več "bivanje v času, marveč utripanje / v času.") preliva v pesniško govorico, *Madeira* lahko spregovori mnogim bralcem, še zlasti tistim, ki v literaturi pogrešajo sozvočje lepote in reda.

Bralec se zdrzne. Nemara so bile te besede namenjene prav njemu. Ko se doma zlekne v naslonjač z *Madeiro* v roki, je prvi verz, ki ga opazi: "Tu je polno skrivnosti." Kdo ve, zakaj.